

УДК 33 (477)

Кендюхов О.В.,

д.е.н., проф. кафедри стратегічного
управління економічним розвитком

Шакіна Н.А.,

аспірант

Донецький національний технічний університет

ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ ЧИННИКІВ ТА ВИЯВЛЕННЯ ГОЛОВНИХ ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. В економічній науці проблема конкурентоспроможності національної економіки є однією з ключових. Вона постає як комплексна і будь-яке обмеження при її оцінці та аналізі в більшості випадків є методологічно необґрунтованим. За таких умов стає очевидним необхідність більш глибокого рівня дослідження, розглядаючи конкурентоспроможність як процес, який відбувається під впливом цілої сукупності факторів, врахування яких здане повніше виявити зміст завдань розв'язання існуючих тут проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед робіт, що висвітлюють теоретичні та методологічні аспекти конкурентоспроможності слід відзначити праці таких вітчизняних вчених, як В. Александрова, Я. Базілюк, Я. Белінська, В. Гальчинський, В. Гейць, В. Дергачова, Я. Жаліло, Б. Кваснюк, І. Крючкова, М. Скрипниченко, Л. Федулова, А. Филипенко та ін.

В економічному житті світу сьогодні все більш поширеними стають глобалізаційні процеси, головною ознакою яких є створення наднаціональних економічних структур, зон економічного співробітництва і торгівлі. Та, водночас, у вирі таких подій головна увага в дослідженні конкурентоспроможності переходить на якісно новий рівень - рівень

національних економік.

Необхідність інтеграції України до світового економічного простору не викликає жодних заперечень у всіх учасників політичних та економічних процесів. Проте її реалізація є нелегкою справою й потребує подальшого наукового дослідження, розробки тактики та стратегії входження у світові господарські структури. Разом з тим, світова економіка зіштовхнулася з кризою, яка засвідчила, що стара фінансова модель, яка на попередньому етапі розвитку світової економіки обслуговувала товарообмінні процеси, в умовах прискореної глобалізації виявилася неефективною. Економіка України знаходиться під впливом складних світових процесів. Тому чимало аспектів даної наукової проблеми, зокрема оцінка перспектив розвитку національної економічної системи в умовах, які склалися на сучасному етапі, залишаються недостатньо розкритими і потребують більш глибокого дослідження та вирішення. [1-6]

Постановка завдання. Визначити ключові чинники та обґрунтувати стратегічні пріоритети забезпечення конкурентоспроможності національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі статистичних даних Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та матеріалів Звіту конкурентоспроможності 2010/2011 рр., підготовленого Всесвітнім економічним форумом, можливо провести аналіз конкурентоспроможності економіки України та виявити місце України в основних світових рейтингах. [7-9]. Рейтинг України у глобальному індексі конкурентоспроможності наведений в таблиці 1.1.

З таблиці бачимо, що серед 139 країн-учасниць на 2010-2011рр. Україна на посіла 89 місце. З 2006 по 2009 роки Україна піднялася у рейтингу з 78 на 72 місце, однак з 2009 року її рейтинг значно впав - з 72 на 89 місце.

Таблиця 1.1 - Рейтинг України у глобальному індексі конкурентоспроможності (ГІК)

ГІК	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	зміна рейтингу 2009-2010	Зміна рейтингу 2010-2011
Швейцарія	4	2	2	1	1	1	0
США	6	1	1	2	4	-1	-2
Німеччина	8	5	7	7	5	0	2
Франція	18	18	16	16	15	0	1
Китай	54	34	30	29	27	1	2
Естонія	25	27	32	35	33	-3	2
Польща	48	51	53	46	39	7	7
Латвія	36	45	54	68	70	-14	-2
Росія	62	58	51	63	63	-12	0
Румунія	68	74	68	64	67	4	-3
Казахстан	56	61	66	67	72	-1	-5
Болгарія	72	79	76	76	71	0	5
Україна	78	73	72	82	89	-10	-7
Грузія	85	90	90	90	93	0	-3
Арменія	81	89	90	97	98	-7	-1
Кіл-ть країн-учасниць	125	131	134	133	139		

Розглянемо складові ГІК України. Вони представлені на рисунку 1.1.

За розвитком інституцій Україна отримала найгірше місце (втративши за підсумками 2009 року 14 позицій) серед представлених у звіті ВЕФ 12 субіндексів конкурентоспроможності країни. Серед країн СНГ найближчим опинився Киргизстан (131 місце).

Найбільшими відставаннями є:

- зростання втрат бізнесу від злочинності;
- збільшення державного тягаря;
- зменшення довіри до політиків;
- послаблення незалежності судової системи.

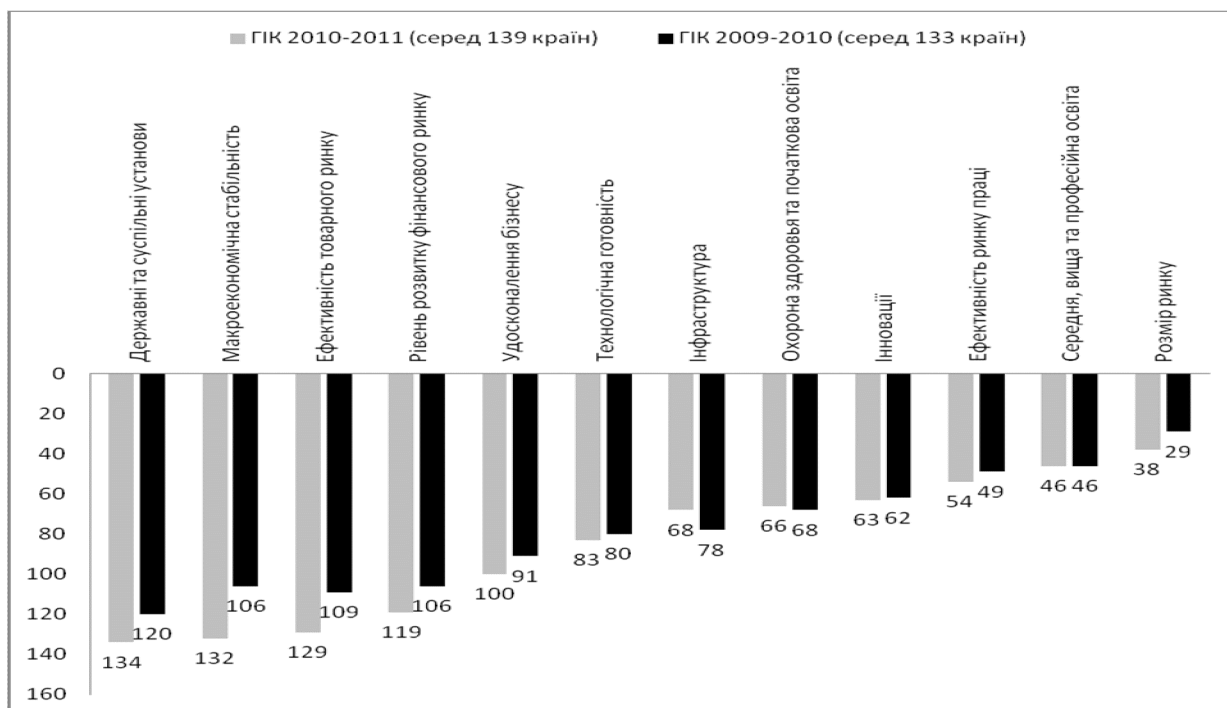

Рисунок 1.1 – Складові ГІК України

Водночас позитивні зміни відбулися у:

- посиленні захисту прав інвесторів;
- покращенні рівня ділової етики (ефективність корпоративного управління).

Забезпечення інституційних основ ринкової економіки є передумовою реалізації конкурентних переваг країни на міжнародному ринку розподілу праці. Слабкість інституційної бази України зумовлює її відставання у Глобальному рейтингу конкурентоспроможності. Найбільші відставання відзначені у таких інституційних основах як:

- Інститут власності (неефективний захист прав власності на майно, у т.ч. засоби виробництва, інтелектуальну власність, майнові права акціонерів та інвесторів);
- Інститут права (неефективність судової системи, її залежність від політичних рішень, ненадійність правоохоронної системи, що зумовлює втрати бізнесу від злочинного світу);
- Інститут державного управління (непрозорість державної політики, фаворитизм у прийнятті політичних рішень, необґрунтованість витрат

державних коштів, їх нецільове використання, надмірність державного регулювання, хабарництво);

- Інститут корпоративного управління (відсутність міжнародно визнаних стандартів корпоративного управління, звітності та аудиту).

Серед ключових проблем розвитку національної економіки України в умовах глобалізації слід виділити наступні основні групи:

1. Проблеми адекватності економічної моделі національної економіки соціально-економічним цінностям і потребам українського суспільства:

- абсолютна невідповідність антихристиянських принципів функціонування економічної моделі принципам християнського товариства;

- вкрай несправедливий механізм розподілу національного доходу, коли заможне життя незначного меншини досягається за рахунок тяжкого існування переважної більшості;

- неможливість забезпечення випереджальних темпів розвитку національної економіки, консервація існуючої низькорентабельної, фізично і морально застарілою, енерго - і матеріаломісткої індустріально-аграрної структури національного виробництва;

- неможливість забезпечення існуючого рівня внутрішнього споживання за рахунок внутрішніх ресурсів, крайня кредитна залежність;

- корупційність, інвестиційна непривабливість, бюрократизація національної економічної системи.

2. Проблеми адекватності інвестиційної політики:

- вкрай нераціональний, часто шкідливий для національної економіки, розподіл інвестиційних потоків. Фінансові ресурси переважно направляються до сфери слабо або взагалі не впливають на підвищення конкурентоспроможності національної економіки;

- вкрай низька інвестиційна привабливість національної економіки;

- надзвичайно слабка інвестиційна активність населення.

3. Проблеми сучасної податкової системи:

- розгубленість і суперечливість податкової системи забезпечує стабільність корупційних схем в податковій сфері. ПДВ практично всіма економістами визнається як найбільш корупційний податок, від податку на прибуток дуже легко ухилитися шляхом штучної мінімізації прибутку, спрощена система оподаткування малого бізнесу використовується великими компаніями для ухилення від сплати податків;

- крайня складність, непрозорість і несправедливість податкової системи служить основою для тіньової економіки, негативно впливає на інвестиційну привабливість країни в цілому, так і окремих її регіонів;

- податкове навантаження занадто велике для економіки, що розвивається, і гальмує економічне зростання;

- практика адміністрування податків, включаючи методи проведення перевірок, носить поліцейський характер. Використовується принцип презумпції вини платника податків.

4. Проблеми сучасної пенсійної системи:

- крайня несправедливість у нарахуванні пенсій, не відображає реального трудового внеску переважної більшості громадян України;

- непомірний розмір нарахувань на заробітну плату, служить одним з ключових факторів тінізації національної економіки;

- зростаючий дефіцит пенсійного фонду.

5. Енергетичні проблеми України:

- фактична втрата Україною своєї енергетичної незалежності;

- одна з найвищих у світі енергоємність виробництва;

- у край висока енергетична залежність України від закордонних поставок нафти і газу;

- негативний енергетичний торговий баланс.

6. Проблеми вітчизняного сільського господарства:

- низька рентабельність, а часто, збитковість сільськогосподарського виробництва за одних з кращих в світі природних ресурсах;

- крайня несправедливість у розподілі доданої вартості кінцевого продукту;

- домінування екстенсивного використання сільськогосподарських земель, що загрожує їх деградацією і різким зниженням врожайності.

7. Проблеми сучасної системи освіти:

- зростаючий дисбаланс між чисельністю і професійно-кваліфікаційною структурою студентів і структурою національного виробництва;

- формування в учнів репродуктивного і алгоритмічного типів мислення, в той час, як сучасна і завтрашня економіка вимагають творчого, раціоналізаторського типу мислення;

- вкрай низька мотивація викладачів і студентів;

- низький рівень практичної професійної підготовки.

8. Головна інституційна проблеми української економіки - стійка тенденція економічної концентрації влади і власності на засоби виробництва в руках вузького кола фізичних осіб, що:

- несе явну загрозу принципам функціонування ринкової економіки;

- негативно впливає на внутрішню вільну конкуренцію і гальмує інноваційний розвиток;

- підриває економічні основи демократичної держави;

- створює економічний фундамент для встановлення авторитарних олігархічних форм правління.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, рішення зазначених проблем є необхідною умовою докорінного реформування національної економіки з метою формування реальних економічних основ для забезпечення її випереджаючого розвитку та істотного підвищення добробуту українського суспільства. Стратегія розвитку має бути побудована на визначенні та реалізації пріоритетних напрямів розвитку економіки, з урахуванням цілей економічної політики відповідно до можливостей та наявного потенціалу країни.

Слід зазначити, що основними напрямками стратегічної політики України на шляху інтеграції до світового ринку і удосконалення зовнішньоторговельної діяльності мають бути:

- створення і вдосконалення правових, економічних, організаційних і технічних умов для підвищення конкурентоспроможності українських товарів;
- поєднання структурної перебудови економіки з орієнтацією на активний експорт;
- розробка та впровадження заходів зі зниження рівня імпортової залежності країни, зокрема в частині енергоресурсів;
- формування сприятливого інвестиційного середовища.

Виконання зазначених завдань дасть можливість забезпечити динамічний збалансований розвиток країни в цілому, наблизити рівень життя до європейських стандартів і створити умови для посилення економічної активності в усіх регіонах країни, що сприятиме поступовому пом'якшенню міжрегіональних диспропорцій, зменшенню ризиків утворення депресивних територій.

Література

1. Шипко О.С. Науково-технічна політика та її роль в підвищенні конкурентоспроможності економіки України / О.С. Шипко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. - №1. – С. 178-184.
2. Бондаренко І.С. Конкурентоспроможність економіки України в умовах розвитку національної інноваційної системи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / І.С. Бондаренко. – Донецьк, 2009. – 20 с.
3. Гражевская Н. Обеспечение конкурентоспособности национальной экономики в глобальном постиндустриальном измерении / Н. Гражевская // Економіка України. – 2008. – № 9. – С. 54–63.
4. Дергачова В.В. Міжнародна конкурентоспроможність національної економіки в контексті забезпечення економічного зростання : [монографія] / Дергачова В.В. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2006. – 392 с.

5. Конкуренентоспроможність економіки України в умовах глобалізації. Монографія / Я.А. Жаліло, Я.Б. Базилюк, Я.В. Белінська та ін. / за ред. Я.А.Жаліла. – К. : НІСД, 2005. – 388 с.

6. Жилияєва Н.М. Перспективи підвищення конкурентоспроможності економіки України: галузеві і регіональні пріоритети / Н.М. Жилияєва // Актуальні проблеми економіки. – 2010. - №4. – С. 51-59.

7. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.me.gov.ua.

8. Конкуренентоспроможність економіки України: місце України в основних світових рейтингах. Вересень 2011 року. [Електронний ресурс] - Режим доступу:

http://www.me.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=173714&cat_id=173713.

9. Конкуренентоспроможність економіки України: місце України в основних світових рейтингах. Листопад 2011 року. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.me.gov.ua/file/link/173734/file/GIC_2011-Present.ppt.

Кендюхов А.В., Шакіна Н.А.

ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ ЧИННИКІВ І ВИЯВЛЕННЯ ГОЛОВНИХ ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. У статті проведено аналіз конкурентоспроможності економіки України, визначено місце країни в основних світових рейтингах, виявлені ключові проблеми розвитку національної економіки в умовах глобалізації.

Ключові слова: національна економіка, глобалізація, конкурентоспроможність, рейтинг, стратегічна політика.

Кендюхов А.В., Шакина Н.А.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ КЛЮЧЕВЫХ ФАКТОРОВ И ВЫЯВЛЕНИЕ ГЛАВНЫХ ПРОБЛЕМ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Аннотация. В статье проведен анализ конкурентоспособности экономики Украины, определено место страны в основных мировых рейтингах, выявлены ключевые проблемы развития национальной экономики в условиях глобализации.

Ключевые слова: национальная экономика, глобализация, конкурентоспособность, рейтинг, стратегическая политика.

Кендюхов А.В., Shakina N.A.

IDENTIFYING OF THE KEY FACTORS AND MAIN PROBLEMS OF NATIONAL ECONOMIC COMPETITIVENESS

Abstract. In the article the analysis of competitiveness of Ukraine's economy, is determined by the country's place in the world's major ratings, identified the key problems of the development of the national economy in the conditions of globalization.

Key words: national economy, globalization, competitiveness, rating, strategic policy.